

extendit, de quo specialia cujuslibet principatus, aut magistratus jura consulantur, præter ea, quæ superius n. 81. de sacri Romani imperii electoribus, et aliis a Cæsare regalia habentibus, dicta jam fuerunt.

§ V.

DE PROMULGATIONE LEGUM SIVE CONSTITUTIONUM.

105. *Ut lex obliget quoad culpam, vel quoad pœnam, requiritur ejus promulgatio.* — Quæritur I. An semper ad hoc, ut lex obliget subditos, sit necessaria ejus promulgatio? Resp. I. Ut lex obliget in conscientia, et quoad culpam, vel quoad pœnam, certum est requiri præviam ejus publicationem, seu promulgationem; sive dein hæc fiat per scripturam in publico loco affixam, sive voce præconis. Ita communis, ac præsertim Doctor subtilis in 4. dist. 3. quæst. 4. § *Ad secundum*, ubi ex hoc infert, præceptum de recipiendo baptismo in lege evangelica incœpisse obligare Jerosolymis primum in die Pentecostes, quando ibidem per Apostolos post receptum Spiritum sanctum solemniter promulgatum fuit, et appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia eorum, qui receperunt Verbum Dei, et baptizati sunt. *Actor.*, cap. II, 1 et seqq. Ratio est, quia lex est commune præceptum. L. 1. ff. *de Legib.* Ergo debet necessario publicari, ut innoteseat communitati, sicque ab omnibus observari possit, et econtra transgressores ejus juxta demeritum puniri valeant. Hinc can. 3, dist. 4. dicitur: «Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur.» Et alioquin ignorantia merito excusaret subditos ab observatione legis: «Cûr enim (inquit Imperator in aut. *Ut factæ novæ constitutiones.* § *Sancimus.* collat. 5.) culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint constitutiones?»

106. *Sive hæc fiat per scripturam, sive voce præconis. Remissive.* — Additur in conclusione, «sive dein hæc promulgatio fiat per scripturam in publico loco, sive voce præconis.» Etenim scripturam non requiri ad substantiam legis, ac voce etiam præconis sufficienter communitati denuntiari posse, satis convenit inter doctores, estque dictum supra in proœmio, n. 159.

107. *Proponitur notabilis objectio, atque resolvitur.* — Objicies autem contra allatam, cæteroquin communem, et indubitam conclusionem, majoris claritatis gratia. Dantur

leges aliquæ obligantes pro tempore, quo vel necdum conditæ, vel saltem nondum publicatæ fuerunt; ergo conclusio allata non subsistit. Antecedens probatur ex cap. ult. h. t. ibi: «Cum leges et constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi; nisi nominatim in eis de præteritis caveatur.» Quod ipsum habetur L. 7. C. *de Legib.* ubi dicitur «leges non ad facta præterita revocari; nisi nominatim etiam de præterito tempore, et adhuc pendentibus negotiis cautum sit.» Ergo, quando hoc cavetur in lege, obligant leges etiam pro præteritis factis, sicque ante suam publicationem. Id ipsum confirmatur ex constitutione 59. Sixti V. quæ incipit, *Cum frequenter*, ubi damnavit conjugia per eunuchos, et spadones, non solum contrahenda, sed etiam de facto jam contracta, eaque nulla et invalida declaravit. Accedunt regulæ Cancellariæ apostolicæ, quas singuli Romani pontifices a principio sui regiminis circa causas beneficiales, et judiciales facere solent, atque «etiam extant, licet nondum publicatæ, et suo tempore duraturas; observari volunt,» prout sonat præfatio earundem regularum Cancellariæ. Insuper declarationes cardinalium sacri concilii Tridentini interpretum, quæ afferuntur in forma authentica, habent vim legis obligantis, quamvis non publicentur; et consequenter lex nondum publicata potest obligare.

108. *Leges nominatim de præteritis caventes, quomodo obligent?* — Ad hanc satis notabilem objectionem respondetur, neg. anteced. Ad cujus probationem dicitur, etiam illas leges, in quibus nominatim cavetur de præteritis, non obligare in conscientia, et quoad culpam, vel quoad pœnam (ut loquitur conclusio) ante factam earundem promulgationem: «Ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes incurrere, quod eos postmodum dignum est, vetitos sustinere,» prout loquitur; atque declarando propriam mentem argumentatur pontifex in c. *Cognoscentes.* 2. h. t. Nihilominus ejusmodi leges, de præteritis expresse caventes, non carent suo effectu, atque obligatione: nam partim obligant quoad nullitatem actus in contrarium gesti, dum istum vel retractant seu cassant, vel ipso jure irritum esse declarant, ut tradit Glossa in Clém. 2. §. *Ex tunc de Hereticis.* Abbas in c. *Cognoscentes.* num. 7. h. t. et alii. Partim vero dictæ leges obligant in tantum, quod judex circa negotia etiamnum pen-

dentia (id est, nondum sententialiter decisa) teneatur tales leges de novo conditas observare, et conformiter ipsis in causa procedere, sententiamque ferre; prout per quoscumque judices fieri, seu judicari debere, mandavit Sixtus V. in citata constitutione, *Cum frequenter.* § 3.

109. *Regulæ Cancellariæ, licet nondum publicatæ, qua ratione obligent?* — Ad regulas Cancellariæ patet per idem: nam ante publicationem obligant solum quoad nullitatem actus in contrarium gesti, et ut ita judices pronuntient; non quoad culpam, vel pœnam incurrendam. Lud. Engel, tit. *De præbend.*, num. 19 et alii: quibus adde dicenda inferius, num. 123. Quod attinet ad declarationes cardinalium, patet ex dictis in proœmio, num. 129. 132 et seqq., cur obligent absque nova ipsarum promulgatione: quia videlicet solemnitas publicationis requiritur in legis editione, non item in legis declaratione, prout ibidem amplius ostensum fuit.

110. *Qualis promulgatio requiratur ad rationem legis?* — Quæritur II. Qualis requiratur promulgatio legis, seu constitutionis de novo edendæ? Resp. I. Ad rationem legis requiritur talis publicatio, quæ sufficit, ut ea ad notitiam totius communitatis deveniat: non tamen requiritur, ut ejus notitia singulorum auribus specialiter inculcetur. Ita communis doctorum; et desumitur ex can. *Quod dicitis.* dist. 16. et can. *Qui et divinis.* 12. q. 2. atque clarius habetur cap. 1. *de Postulat. prælat.* ubi pontifex quoad propositum sic loquitur: «Non est necessarium, cum constitutio solemniter editur, aut publice promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel litteras inculcare; sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam,» etc. Hæc pontifex. Accedit ratio, tum quia, ut legis promulgatio singulari specialiter intimetur, regulariter est impossibile; tum quia lex est commune præceptum, ac proinde sufficit eam communitati solemniter intimari: etenim post factam semel solemnem promulgationem, hæc ipsa ad singulorum notitiam facile devenire potest; et quod vel devenerit, vel quominus hoc factum sit, per eos steterit, præsumptio est: adeo, quod eis non facile facultas credendi tribuatur; prout subjungit pontifex cit. cap. 1. § *Quod nec.* et concordat c. *Quosdam.* 7. et c. *Quando.* 8. *de Præsumpt.* Nisi forsitan probetur ignorantia rationalis, seu invincibilis.

111. *Leges imperiales debent promulgari in cujuslibet provincie metropoli. Neque obligant, nisi post lapsum duorum mensium.* — Resp. I. Loquendo de legibus imperialibus, sive a supremo imperii principe latis pro pluribus provinciis, dicendum eas non obligare nisi postquam fuerint promulgatæ in cujuslibet provincie metropoli, et insuper duo menses a die publicationis sint elapsi. Ita Navarra, consil. 1. *de Constitut.* p. 17 et 19. et alii; atque habetur expressum in Authen. «*Ut factæ novæ constitutiones.*» juncta Glossa ibidem. §. *Hujusmodi lex.* Collat. 5. quæ hoc ad omnes Imperatorum constitutiones, in quibus nihil habetur speciale expressum, extendit; eo quod rubrica ibi generaliter loquitur: «*Ut factæ novæ constitutiones post insinuationes earum, post duos menses valeant.*» Nam etiam rubricas esse authenticas, ac recte allegari, fusiùs jam dictum est in proœmio, n. 92 et seqq.

112. *Fallit tum prius.* — Dicitur notanter, «loquendo de legibus imperialibus pro pluribus provinciis latis.» Nam secus est dicendum de statutis inferiorum principum, vel civitatum, utpote quorum jurisdictio est argustior; et quia memorata Auth. «*Ut factæ novæ constitutiones,*» etc. solum loquitur de legibus imperialibus pro pluribus provinciis latis. Unde per se loquendo, et nisi aliud in ipsamet lege præscribatur, aut de longa consuetudine fuerit observatum, statuta inferiorum principum sufficienter promulgantur una sola solemnè publicatione, facta in curia, aut præcipua civitate. Quia enim aliud lege sancitum non reperitur, non est istud temere asserendum: «*Erubescimus enim sine lege loqui,*» inquit jurisconsulti, arg. Auth. *de Tridente et semiss.* § *Consideremus.* Collat. 3. et 1. *Si vero.* § *De viro.* ff. *Soluto matrim.* cum concordantiis.

113. *Fallit tum posterius in statutis inferiorum principum, vel civitatum.* — Et similiter, si in constitutionibus inferiorum legislatorum non habeatur aliud certum tempus expressum, facta earum solemnè promulgatione statim obligant scientes; ignorantes autem, seu absentes, post tempus arbitrium, quo rationabiliter potest præsumi de ipsorum notitia, et quod post tantum tempus non debuissent constitutionem publicatam ignorare, arg. cap. 1. § *Nec obstaret.* *de Concess. præbend.* in 7. ac tenet abbas Panormit. in c. *Cognoscentes.* n. 7. h. t.; Engel, eod. n. 4. Suarez, lib. III, *de Legib.* c. XVI, n. 7. Navar-

rus, *de Consil.* 1, *de Constit.* n. 16. Castro Palao, part. I, tract. 3, disp. 1, punct. 11, num. 2. et alii. Siquidem in memorata auth. « Ut factæ novæ constitutiones, » etc. solummodo fit mentio de legibus imperialibus pro pluribus provinciis latis: nullo autem jure cavetur, ut vinculum legis ab inferiore principe emanatæ, post factam ejus publicationem, et habitam notitiam, differatur usque ad lapsum duorum mensium, ac proinde istud non est asserendum, per jura proxime allegata, juncto can. *Consulisti.* 2. q. 4. ibi: « Quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est presumendum. »

114. *Aut quando in lege aliud tempus est expressum.* — Intellige etiam hactenus dicta, nisi aliud tempus in lege exprimitur. Siquidem in auth. « Ut in privatis domibus, » etc. § *Hæc enim*, Collat. 5. statuitur tempus trium mensium. Et in Auth. « Ut neque miles, » etc. § *Sint igitur*. Collat. 8. ponuntur triginta dies, computandi ab insinuatione seu promulgatione dictarum Legum. Sed istud est speciale in memoratis legibus: illud vero, quod habetur in Auth. « Ut factæ novæ constitutiones, » etc. de duobus mensibus est generale in legibus imperatoris, ut notat Glossa ibidem. §. *Hujusmodi lex*. Quod si autem in legibus inferiorum principum exprimitur certum tempus, quo lex obligare incipiat, illud omnimode erit observandum. Nec inutiliter quandoque post factam legis publicationem, datur dilatio certi temporis, quo obligare incipiat, ne alioquin aliqui ob publicationem prius apud ipsos factam citius obligentur præ aliis, sed omnes eodem tempore ligari incipiant; sicque tollatur omnis confusio, rixa, et quærimonia subditorum, quæ cæteroquin circa res præsertim externas, et temporales, non sine jactura tranquillitatis reipublicæ, facile suboriri posset.

115. *Utrum similiter constitutiones papales obligent primum post lapsum duorum mensium? Ponitur sententia affirmativa.* — Resp. III. Utrum hoc ipsum procedat in constitutionibus pontificiis, quod nimirum earum obligatio primum incipiat post duos menses, a die factæ publicationis computandos, variant doctores. Et quidem Glossa ad finem regularum juris, in 6. §. *Anno quarto*, citans Bernardum, affirmat; eo quod istud sit jure civili expressum d. Auth. « Ut factæ novæ constitutiones, » in rubro, et nigro: ergo cum jure canonico contrarium expresse non sit cautum,

illi stabimus, arg. cap. I et II de *Novi oper. nuntiat*. Et hanc sententiam solo jure scripto audento, veriore arbitratu Navarrus d. consil. 1, *de Constitut.*, num. 18. eamque tenet Hostiensis in *Summa*. num. 13. h. t. Quintilianus Mandosius in *Repetit.* in cap. II, n. 77. et 78. *de Constitut.* citans alios. Menochius, lib. II, *de Arbitrar. judic.*, casu 185. num. 18. et 19. post Ant. de Butrio in c. *Cognoscentes*. n. 16. et 17. et Decium ibid. n. 41. et Bellameram ibid. n. 1. vers. *aut lex. de Constitut.*

116. *Sententia negativa est magis recepta.* — Opposita nihilominus sententia est magis recepta, et a qua, veluti communi, durum est recedere, ut loquitur Menochius, loc. cit. num. 19. haud obstante, quod ipsemet ab ea recedat: eademque meliorem, et rationabiliorem appellat Prosper Farinacius part. I. *Fragmentorum criminalium*, num. 665. citans Imolam, Zabarellum, Alexandrum de Nevo, et alios; ac novissime Pirhing h. t. num. 32. et seqq. Castro Palao cit. tract. III, disp. 1. punct. 12. num. 3. Atque hanc sententiam Navarrus d. num. 18. ait, de consuetudine, et stylo in urbe servari; cum transgredientes legem Papæ publicatam etiam ante duos menses puniantur, non solum, qui confitentur, vel probantur, scivisse illius promulgationem, sed etiam, qui non probant justam ejus ignorantiam; quia præsumuntur scivisse: licet hæc consuetudo, et stylus, (ut idem loquitur) restringi forsitan posset ad forum dumtaxat exterius, ipsosque urbicolas. Rationes utriusque partis, præter allegatam consuetudinem, quæ est optima legum interpret, c. *Cum dilectus. de Consuetud.* magis patebunt ex dicendis sequenti quæsito: hinc

117. *Quæstio celebris, an constitutio pontificia Romæ promulgata obliget pro toto mundo absque alia publicatione in provinciis et diocesisibus? — Quæritur III. Utrum lex, sive constitutio pontificia Romæ promulgata, illico obliget pro toto mundo, vel insuper ejusdem publicatio in singulis provinciis, et diocesisibus fieri debeat? Resp. I. Celebris est hæc quæstio, et a cujus decisione pendent plurimæ quæstiones practicæ; et quia magnus circa ipsam existit conflictus tum rationum, tum auctoritatum, in utramque partem militantium, expedit pro ejusdem resolutione utriusque partis fundamenta præmittere.*

118. *Referuntur auctores sententiam affirmativam tenentes.* — Prima, et quidem communior doctorum sententia asserit, quod leges, sive constitutiones apostolicæ, simul ac Ro-

mæ in curia, aliisque consuetis locis solemniter promulgatæ fuerint, quantum ex se est, ubique terrarum vim obligandi habeant, neque opus sit, in singulis provinciis, ac episcopatibus easdem publicari, nisi aliud in ipsis exprimat. Ita abbas Panormit. in c. *Noverrit.* num. 3, *de Sentent. excommunic.* ubi ait, « quod constitutio Papæ non est necessario publicanda in qualibet provincia, quia satis est, quod publicetur in curia Romana. » Atque idem docet Ant. Burgosius in *Repetit.* ad c. *Cognoscentes*. n. 207. h. t. et Quintilianus Mandosius in *Repetit.* ad cap. II, h. t. n. 79. dicens hoc indifferenter servari, et per quinquaginta annos, et ultra, se vidisse servari, sive dicamus id esse de jure canonico, sive ex antiqua Romanæ curiæ observantia, vel consuetudine: et allegat pro hac sententia Jo. Andream in *Data*, lib. VI; Paul. de Eleazaris in præmio Clem. card. Alexandrinum in cap. I. *de Postulat. prælat.* ac sequitur novissime card. de Luca, tom. I, part. I, *de Beneficiis*, discurs. 76, num. 7, allegans Rotam, decis. 365, num. 13 et 14. pluresque alii, quos refert Farinacius cit. part. I. *Fragment. crimin.* num. 653, dicens, quod hæc opinio sit verior, magisque communis, et canonizata in Rota: quinimo Castro Palao, part. I, tract. I, disp. 1, punct. 12, numer. 2, citans Suarez, Vasquez, Sylvestrum, et alios, vocat hanc certam et omnino tenendam sententiam.

119. *Eadem sententia probatur juribus.* — Ratio hujus sententiæ comprimis desumitur ex cap. I. *de Postulat. prælat.* ubi dicitur, quod id solum sufficit, ut ad constitutionis pontificiæ observantiam teneatur, « qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam: » atqui hoc jam fit, si bulla pontificia Romæ solemniter promulgetur, et de tali promulgatione cuiusdam certo consistet. Et quod plus est, per allegatam rationem Papa solemniter reprobatur excusationem sujuspiam magistri, nomine episcopi Altisiodorensis factam, in cujus diocesi in decretum pontificium de servando interdico, cujus ibidem fit mentio, non fuerat promulgatum; et consequenter decreta pontificia obligant, licet in hac diocesi non fuerint promulgata. Certe ex hoc unico loco Vallensis h. t. § 2, n. 2, probat hanc sententiam, eamque haberi hic in textu, juncta Glossa, §. *Publice promulgaverit*, ait Layman in cit. cap. I. *de Postulat. prælat.* n. 3.

120. *Eadem sententia probatur juribus.* —

Confirmatur eadem sententia ex cap. I. § *Nec obstaret. de Concess. de præbend.* in 6, ibi: « Lex seu constitutio, et mandatum nullos astringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem, aut nisi post tempus, infra quod ignorare minime debuissent: » et consequenter hoc solum sufficit ad obligationem legis pontificiæ solemniter editæ, absque alia publicatione in provincia, vel diocesi, dummodo sufficiens notitia aabeatur (tunc enim locum obtinet regula 31. juris in 6. « Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet » vel saltem habere possit; quia paria sunt, scire, et scire debere, arg. l. *Quod te*, ff. *Si certum petatur*. Surdus, consil. 150, n. 23; card. de Luca cit. discurs. 76, n. 8, et Barbosa, axiomat. 174, n. 29, citans alios. Quin etiam scire, et de facili scire posse, paria sunt, arg. l. *Si duo*, ff. *de Acquir. hæredit.* ibi: « Qui enim scit, aut scire potuit: » ac notat Barbosa in cit. n. 29.

121. *Eadem sententia probatur juribus, ac recepta praxi curiæ Romanæ.* — Confirmatur ulterius hæc sententia ex recepta praxi, consuetudine, ac stylo curiæ Romanæ: siquidem consuetudo est optima legum interpret, c. *Cum dilectus*. 8. *de Consuetud. et leg. Si de interpretatione*. ff. *de Legib.* Quin et ipse stylus curiæ Romanæ habet vim legis, arg. c. *Quam grave*. 6. *de Crim. falsi*. Atqui consuetudo, et stylus curiæ habet, ut judices Urbis judicent contra omnes totius orbis christianos secundum leges, seu constitutiones pontificias, Romæ promulgatas in locis ad id præstitutis; nisi justam illi ignorantiam probent: prout refert Navarrus dicto consil. 1. n. 19. *de Constitut.* et Mandosius supra n. 118 relatus: ergo ex ipsamet consuetudine, ac stylo curiæ Romanæ habetur, seu probatur quod constitutiones apostolicæ post factam Romæ solemnem publicationem illico obligent totum mundum christianum, non obstante, quod in singulis provinciis. ac diocesisibus, necdum fuerint publicatæ. Alioquin enim praxis Romana, et stylus curiæ, non videretur æquitati naturali consentaneus.

122. *Nec non solutione instantiæ ex auth.* ut factæ novæ constitutiones, etc. — Nec videtur obstare auth. « Ut factæ novæ constitutiones » etc. ubi ad obligationem legum imperialium requiritur publicatio earumdem in provinciis, ne legum ignorantia prætendi valeat. Resp. enim leges civiles non arctare pontificem, neque procedere, quando jure canonico quid speciale determinatum fuit;